

Kan Rusland stand houden?

Simon VAN HERREWEGHE & Tim DE ZITTER

Majoor stafbrevethouder Simon VAN HERREWEGHE is adjunct J7 binnen de divisie Planning van ACOS Ops&Trg. In het kader van zijn Hogere Stafopleiding bestudeerde hij de Russische doctrine en oorlogsvoering in Oekraïne. Als infanterieofficier spendeerde hij meer dan tien jaar in een gevechtsbataljon en nam hij deel aan twee operationele ontplooiingen in Afghanistan.

Kapitein-commandant Tim DE ZITTER is materieelbeheerder binnen DGMR. In zijn vrije tijd volgt hij het conflict van nabij op en post hij hierover op sociale media. Hierbij besteedt hij specifieke aandacht aan het gebruik van systemen ter bestrijding van onbemande luchtvaartuigen (*counter unmanned aerial systems*, C-UAS), luchtverdedigingssystemen voor de zeer korte afstand (*very short-range air defence systems*, VSHORAD), antitankwapens, indirecte vuursteunmiddelen en *loitering munitions* (LM)¹.

A posteriori, la façon dont la Russie a envisagé et conçu son « opération militaire spéciale » en Ukraine était totalement erronée. Les objectifs militaro-stratégiques initiaux de la Russie se sont avérés irréalisables, même si la Russie a réussi à occuper l'est de l'Ukraine, en plus de la Crimée annexée en 2014. Les spécialistes attribuent l'échec de la campagne russe à de nombreux facteurs : mauvaise conception opérationnelle, logistique déficiente, manquements au niveau tactique. La question est donc la suivante : compte tenu de leurs stratégie et doctrine défensives, les forces armées russes en Ukraine peuvent-elles être suffisamment flexibles pour résister à la contre-offensive ukrainienne ?

¹ Officiële definitie LM door de auteur: "LMs are guided precision munitions under the control of an operator who sees a real-time image of the target and its surrounding area, giving the capacity to control the exact time, attitude and direction of the attack of a static, re-locatable or moving target, including providing a contribution to the formal target identification and confirmation process".

Achteraf gezien was de wijze waarop Rusland zijn ‘speciale militaire operatie’ heeft uitgedacht om Oekraïne binnen de tien dagen uit te schakelen, en zo het conflict te beperken tot een lokale oorlog, totaal verkeerd. De initiële Russische militair-strategische doelstellingen bleken onhaalbaar. Toch is Rusland erin geslaagd om het oosten² van Oekraïne en de Krim te bezetten. Het falen van de Russische campagne wordt door specialisten toegeschreven aan tal van zaken, gaande van een verkeerd operationeel design, foute aannames met betrekking tot de Oekraïense gevechtskracht, een gebrekkige logistiek tot een zwak tactisch leiderschap. In dit artikel bekijken we wat Rusland doet en mogelijk kan doen om het veroverde gebied succesvol te kunnen verdedigen op basis van de defensieve doctrine van Rusland, het defensief in Charkiv (september 2022) en de veranderde omgeving en welke lessen de Belgische Defensie hieruit kan trekken.

De militaire strategie van Rusland

Rusland hanteert een actieve verdedigingsstrategie. Die dient een antwoord te bieden op de veranderende veiligheidsomgeving en oorlogsvoering zoals de chef van de Russische generale staf Valery Gerasimov in 2013 schetste³. De strategie behelst zowel oorlogspreventie als oorlogsvoorbereiding en voering. Voor Rusland is de initiële oorlogsfase belangrijk en mogelijk beslissend. ‘Actief’ slaat op het preventief uitschakelen van potentiële dreigingen, waaronder in dit geval Oekraïne. De strategie houdt ook in dat Rusland ervan uitgaat dat het moet vechten tegen een technologisch superieure tegenstander, namelijk de Verenigde Staten.

Sinds 2008 heeft Rusland verschillende defensiehervormingen doorgevoerd met de bedoeling om het Russische leger om te vormen van een log mobilisatieleger naar een permanent inzetbaar professioneel leger. Strategische keuzes voor de brigade en de *Battalion Tactical Group* (BTG) als primaire gevechtsformaties, de divisiestructuur afschaffen en herinvoeren en een groot deel van het defensiebudget besteden aan oorlogsvoering op afstand⁴ zijn slechts enkele elementen die de prestaties van de Russische strijdkrachten in Oekraïne beïnvloed hebben.

² Grote delen van de oblasten Loehansk, Donetsk, Zaporizja en Cherson. Een oblast is een bestuurlijke eenheid die overeenkomt met een provincie of regio in andere bestuurlijke systemen.

³ Beter bekend als de ‘Gerasimov-doctrine’.

⁴ In 2020 ging meer dan 50% naar de luchtstrijdkrachten (VKS) en raketstrijdkrachten (RVSN). Slechts 17% werd aan de landstrijdkrachten besteed.

Voor de oorlogsvoering past Rusland twee methodes toe: oorlogsvoering op afstand en een mobiel defensief. In het eerste geval viseert Rusland politieke, economische en militaire doelwitten in het achtergebied of op het territorium van de tegenstander. De tweede focust zich op het eigen grondgebied. Het doel is om de vijand te bestrijden aan de hand van een gesynchroniseerde inzet van manoeuvre-eenheden waarbij ruimte wordt afgestaan in ruil voor tijd.

De Russische defensieve doctrine

In lijn met de strategie wordt het mobiele defensieve concept in de Russische militaire doctrine benadrukt. Het uitgestrekte Russische territorium biedt immers voldoende ruimte om een sterkere vijand op te vangen met flexibele en snel inzetbare strijdkrachten die deze vijand systematisch verzwakken en in de diepte stoppen.

De Russische defensieve doctrine vertoont veel gelijkenissen met die van de NAVO, maar er zijn ook enkele opvallende verschillen. Een belangrijk aspect binnen de Russische defensieve doctrine is de inzet en prominente rol van de indirecte vuursteun. Die dient de vijand te vernietigen en bevindt zich veel dichterbij de voorlimiet. In theorie beschikt de artilleriegroep van een Russische brigade over maar liefst twee houwitserbataljons en één *multiple rocket launcher*-bataljon (MLR of *Grad*). In werkelijkheid zijn geen twee eenheden gelijk qua materieel en personeel. Ze vertonen een grote heterogeniteit.

Naast het gebruik van artillerie, hanteert Rusland aanvullende concepten, zoals ‘elektronische oorlogsvoering’ en het ‘*reconnaissance fire complex*’, om de zwakheden van hun land- en luchtmacht te compenseren. Deze concepten zijn ontworpen om Rusland in staat te stellen te opereren tegenover een technologisch superieure vijand.

Het valt ook op dat de operatiezone van een Russische brigade doorgaans compacter, smaller en minder diep is. Dit heeft te maken met het gewenste effect (namelijk een maximumaantal verliezen toebrengen) alsook het type, de samenstelling en geledingen van de strijdkrachten.

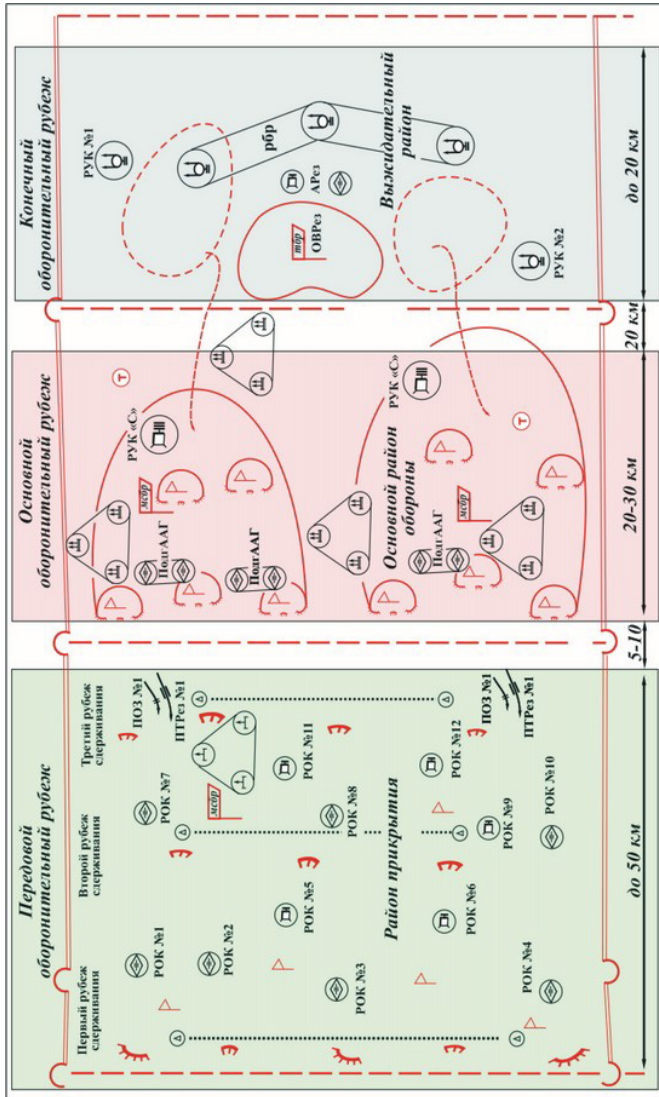

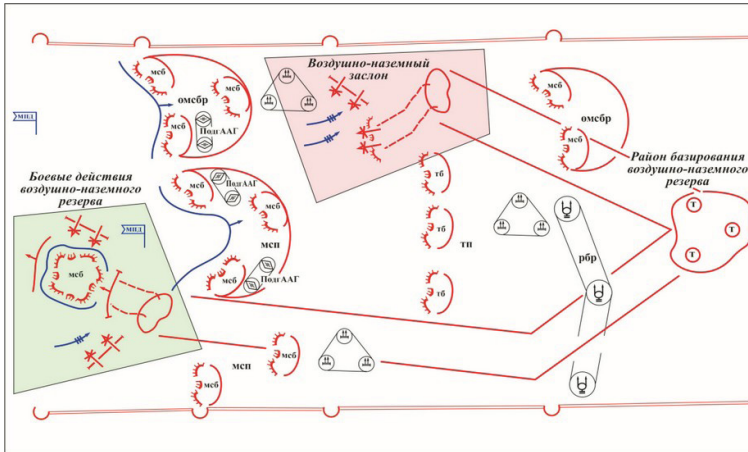
Fig. 1: Een brigade organiseert een mobiel defensief in de veiligheidszone van de Russische divisie in defensief (bron: Romanchuk, A., & Shigin, A. (2023, April22)). Prospects for Improving the Effectiveness of Army Defensive Operations. Military Thought(4) Look at it in higher resolution on <https://limited-vm.ric.mil.ru/Stati/item/486826/>.

Russische militaire denktanks waren ervan overtuigd dat de moderne operationele omgeving omwille van de technologische evolutie zou leiden tot een gefragmenteerd slagveld. Hierbij opereren gevechtseenheden op een complex terrein en zijn er grotere afstanden tussen de eenheden. Luchtlandingsstrijdkrachten (VDV) zijn belangrijk vanwege hun verrassingseffect, bereik en reactiesnelheid. Moderne technologieën zoals *robotics and autonomous systems* (RAS), *unmanned aerial systems* (UAS) en *scatterable mines* zouden ingezet worden om de ruimtes tussen de eenheden te dekken. Dit inzicht heeft geleid tot de notie van het gefragmenteerde defensief.

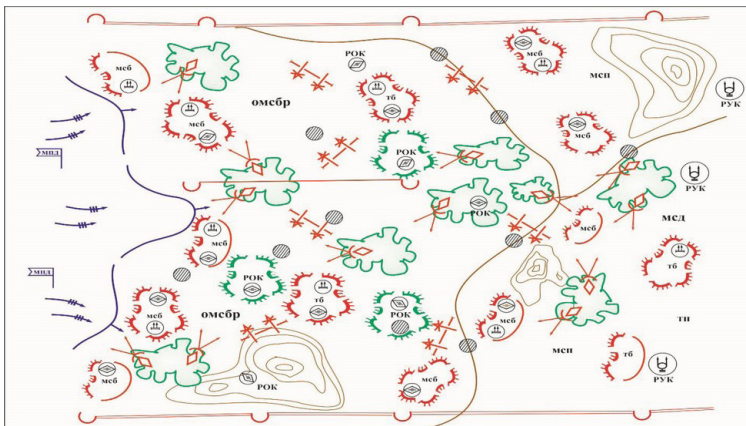
In dit opzicht zou een voorwaarts echelon, meestal een subeenheid (bv. brigade) worden ingezet voor het mobiele defensief binnen de veiligheidszone van het hogere echelon (bv. divisie). Het doel van dit voorwaartse echelon is om de vijandelijke aanval te verstoren en te desorganiseren. Parallel daaraan heeft een zonedefensief de taak om vitale punten te beschermen en vijandelijke aanvallen af te slaan. Naast deze defensieve componenten speelt ook een manoeuvre/reserve-element een cruciale rol. Dit element heeft de verantwoordelijkheid om eventueel doorgebroken vijandelijke troepen uit te schakelen en te voorkomen dat de eigen steunpunten omsingeld worden.

Deze gecoördineerde aanpak heeft tot doel een stevige verdedigingslinie te creëren die ook flexibel genoeg is om zich aan te passen aan veranderende omstandigheden op het slagveld. Eind april 2023 schreef kolonel-generaal A.V. Romanchuk, de rector van de *Combined Arms Academy*, hoe de Russische verdediging effectiever kan worden. Hij herhaalde eigenlijk hetgeen in de doctrine staat en bevestigde het belang om de inzet van luchtmobiele eenheden toe te voegen aan het scala van defensieve opties met als doel een flank te beschermen of een vijandelijke reserve te binden. De inzet op het niveau van brigade of divisie is weliswaar niet nieuw.

Kan Rusland stand houden?

Luchtmobiele reserve

Gefragmenteerd gevecht

Fig. 2: De divisie dient te beschikken over een luchtmobiele reserve en het slagveld zal gefragmenteerd zijn.

Russische divisie in defensief (bron: Romanchuk, A., & Shigin, A. (2023, April22). Prospects for Improving the Effectiveness of Army Defensive Operations. Military Thought(4) Look at it in higher resolution on <https://limited-vm.ric.mil.ru/Stati/item/486826/>.

De Russische verdediging in de oblast Charkiv in september 2022

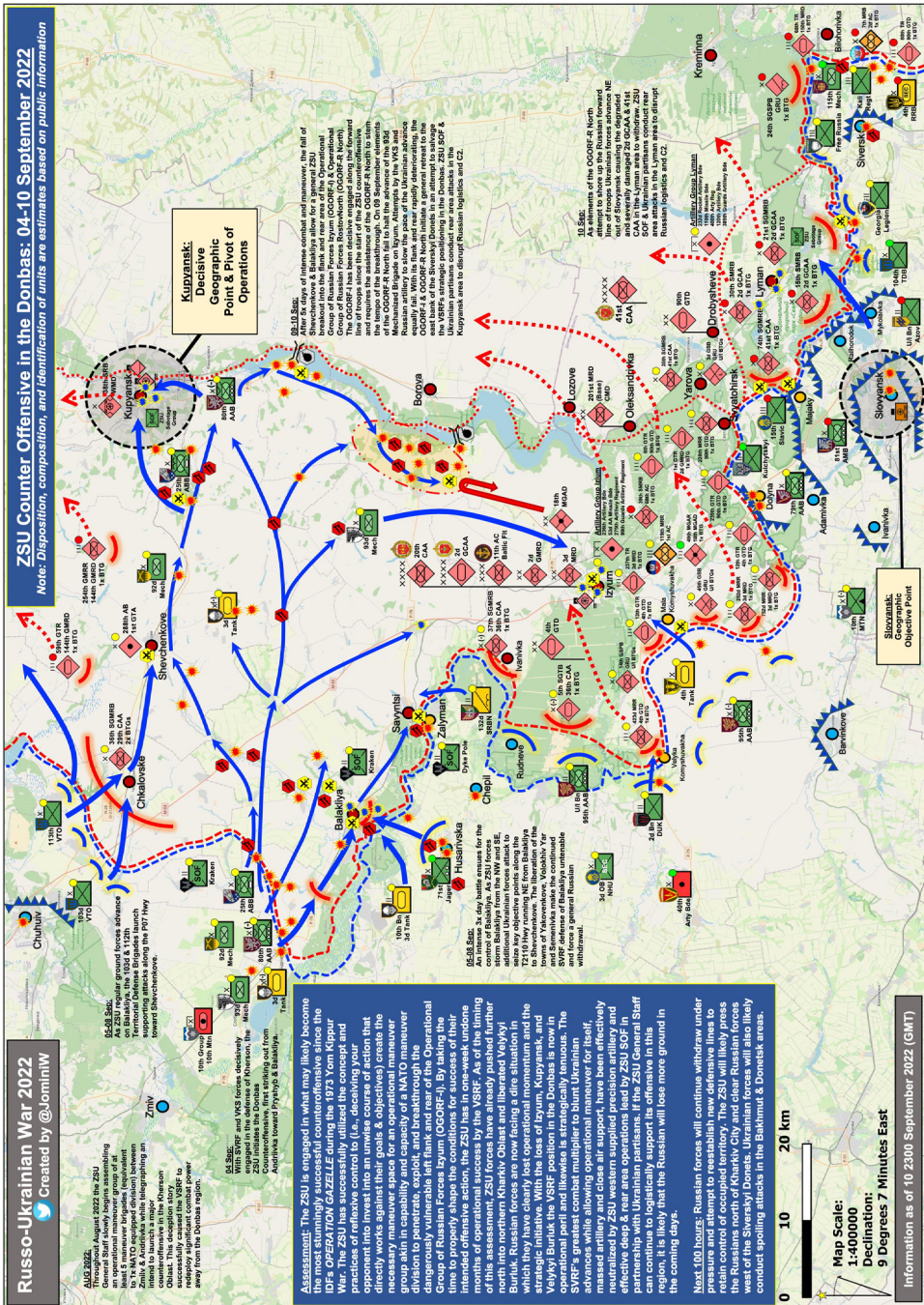
In het begin van de Russische invasie veroverden Russische troepen een groot deel van de oblast Charkiv in het noordoosten van Oekraïne, inclusief steden als Koepjansk en Balaklija. Van maart tot begin mei 2022 concentreerden de gevechten zich voornamelijk in de steden Izjoem en Charkiv: Russische troepen slaagden erin Izjoem te veroveren en Charkiv werd met succes verdedigd door Oekraïense troepen. Na deze periode stagneerde de frontlinie. De komst van o.a. door de VS geleverde *high mobility artillery rocket systems* (HIMARS, geleide raketartillerie) in juni 2022 stelde Oekraïense troepen in staat om tot wel 85 kilometer achter de Russische linies toe te slaan en Russische commando en controlecentra (C2), aanvoerlijnen en munitiedepots aan te vallen. Deze aanvallen hadden een impact op het Russische momentum en initiatief, terwijl de Russische strijdkrachten reeds uitgeput waren⁵. De Russen werden geconfronteerd met defensieve uitdagingen als gevolg van een gebrek aan bevoorrading en personeel. Hoewel verwacht werd dat ze effectiever zouden zijn in een defensieve rol vanwege de veronderstelde eenvoudigere commandovoering en militaire strategie, bleek de realiteit complexer. Op het terrein bleek er een opvallend gebrek aan flexibiliteit te zijn.

Bij aanvang van het Oekraïense tegenoffensief op 6 september 2022, waren in verschillende steden (zoals Balaklija en Chkalovs'ke) zoneverdedigingen aanwezig. In Shevchenkove werd beslist om luchtmobiele strijdkrachten in te vliegen. De voorbereidingen voor het defensieve gevecht in de diepte, het (mobiele) defensieve manoeuvre en de aandacht voor het behoud van voldoende gevechtspotentieel waren echter ondermaats. Deze tekortkomingen waren voornamelijk het gevolg van misleiding door Oekraïne⁶, een gebrek aan *situational awareness* en aan een diepgaand begrip van de situatie, een gebrekkige synchronisatie van de inspanningen vanaf het divisieniveau en de afwezigheid van een robuuste tactische reserve (een gekende tekortkoming van de strategie). Bijgevolg konden operationele commandanten de kritieke punten niet versterken of een beslissende actie uitvoeren, waardoor ze achterbleven met een beperkt scala aan opties. De bevelvoering toonde duidelijk ook kwetsbaarheden op het gebied van aanpassingsvermogen en schaalbaarheid aan. In het geval van actieve verdediging is er een sterke inmenging in de verschillende niveaus van oorlogsvoering.

⁵ Begin juli 2022 lasten de Russische strijdkrachten wegens uitputting een operationele pauze in.

⁶ Dit zowel op operationeel als tactisch niveau. Operationeel: de verplaatsing van Russische strijdkrachten naar het zuiden als reactie op een mogelijk tegenoffensief in Cherson. Tactisch: de schijnaanval vanuit het zuiden in Charkiv.

Kan Rusland stand houden?

Figuur 3: Het Oekraïense tegenoffensief in de oblast Charkiv (11 september 2022).
 With the kind authorisation of Jomini of the West (@JominiW). "ZSU counteroffensive in Kharkiv 04-10 September 2022". For a better resolution, retrieve it from Twitter (now X): <https://twitter.com/JominiW/status/1568737425597386752?s=20>

Dit werd duidelijk toen Russische onafhankelijke gevechtsformaties in de dagen volgend op de start van het tegenoffensief vanuit Izjoem richting het zuiden bleven aanvallen en de zoneverdedigingen aan hun lot werden overgelaten.

Tot slot, als een van de componenten van gevechtskracht⁷, hadden een gebrekkige moreel en een wankelende discipline een tastbare invloed op de effectiviteit van de Russische strijdkrachten.

Wat doet en kan Rusland doen om stand te houden?

Al met al illustreert de verdediging in Charkiv de complexiteit en dynamiek van moderne oorlogsvoering. Het herinnert ons eraan dat ook in defensieve scenario's een grondige voorbereiding, een sterke commandovoering en moreel van essentieel belang zijn om succes te behalen. De uitdagingen op alle niveaus van oorlogsvoering voor Rusland om stand te houden zijn dus niet min.

Op strategisch niveau paste Rusland zijn mobilisatiewet aan met het oog op het behoud of de uitbreiding van zijn mankracht. Deze aanpassing lijkt alvast een positief antwoord te bieden op de handhaving van het gevechtspotentieel op korte en middellange termijn. Het zal echter tijd kosten om de grote verliezen aan elite-eenheden bij het begin van de invasie te compenseren. Het is tevens een indicatie dat er deels teruggekomen wordt op de hervorming van een mobilisatieleger naar een professioneel leger.

Na het grote terreinverlies in de tweede helft van de oorlog nam Rusland verschillende maatregelen op operationeel en tactisch niveau. De meest voor de hand liggende was de uitbouw van verschillende verdedigingslijnes bestaande uit loopgraven, mijnevelden, antitankgrachten, drakentanden, betonnen mitrailleursnesten en bunkers. De actieve frontlinie wordt op ongeveer 1000 kilometer geschat en bestaat uit twee tot drie parallelle verdedigingslijnes. Op de meest cruciale plaatsen, zoals in Zaporizja en de landengte richting de Krim, werden zware verdedigingswerken uitgevoerd. De kilometerslange gemengde mijnevelden bevatten ontelbare oude en moderne antitank- en antipersonneelsmijnen met een gemiddelde van drie tot vijf per vierkante meter.

⁷ Gevechtskracht bestaat uit drie componenten, meer bepaald een fysieke, een conceptuele en een morele, en kent twee *force multipliers*, namelijk interoperabiliteit en reactiviteit.

Er zijn en worden te weinig gunstige voorwaarden gecreëerd door de Russische legerleiding voor het defensief. Om te beginnen willen ze zo min mogelijk terrein verliezen, wat het bijna onmogelijk maakt om het defensieve gevecht in de diepte te voeren. Het ontbreekt bijgevolg aan ruimte (*Space*) waardoor het moeilijk wordt om de doctrine toe te passen. Dit wordt veruitwendigd door de manier waarop de zonedefensieven op de voorlimiet verdedigd worden. Ten tweede beschikken ze niet over de noodzakelijke mankracht (*Force*).⁸

Tijdens de zomer van 2023 bleek er nog steeds geen afdoende tactische reserve te zijn, aangezien het merendeel van de troepen van het Oostelijke en Zuidelijke Militaire District (OMD & ZMD) ontplooid waren. Zonder reserve- of voldoende manoeuvre-elementen is het echter onmogelijk om een effectief gefragmenteerd defensief te voeren en in te spelen op snel wijzigende omstandigheden. Troepen weghalen uit de verdedigingslinie om elders tussen te komen creëert zwakke punten in het dispositief.

Het is essentieel om de logistieke aanvoerlijnen open te houden, voldoende bevoorrading te voorzien en de C2-structuren te beschermen. De reorganisatie van de Russische defensie-industrie en haar capaciteit om de oorlogsinspanning in stand te houden is daarentegen onduidelijk.

In de eerste maanden van het conflict in Oekraïne werden slechts beperkte afwijkingen⁹ op de doctrinaire afstanden vastgesteld. Mortieren werden waargenomen op 1,5 kilometer, houwitsers op 8 kilometer en MLRS op 15 kilometer van de voorlimiet. De artillerie werd tijdens de eerste dagen van de invasie gecentraliseerd ingezet. Artillerie-eenheden worden desgevallend gegroepeerd in artilleriebrigades. Vervolgens werden ze ook meer gedecentraliseerd naar de brigades en BTG's voor een doeltreffender interwapengevecht. Sinds het defensief in juni 2022 heeft het statische karakter teruggeleid tot centralisatie.

Uit interviews met Oekraïense troepen blijkt de Russische artillerie in de laatste maanden haar inzet ook aan te passen en zich verder van de frontlinie te positioneren (voornamelijk bij nacht). Enkel tijdens de uitvoering van een vuuropdracht komen

⁸ *Time-Space-Force* zijn operationele factoren die te allen tijde gebalanceerd moeten worden om het objectief te bereiken.

⁹ Volgens de doctrine bevindt de artilleriegroep van een Russische brigade zich op 4-6 kilometer.

ze dichter bij de frontlinie. Daarnaast zijn er ook indicaties dat in sommige gevallen de vuursteunketen wordt geoptimaliseerd en deze resulteren in het bestoken van het doel binnen de drie minuten¹⁰.

Deze aanpassingen aan de inzetvormen van zijn artillerie-eenheden combineert Rusland ook met de inzet van *loitering munitions*. Het toegenomen gebruik van deze systemen blijkt een reactie te zijn op verschillende factoren, waaronder de verspreide inzet van artilleriestukken door Oekraïne, de (on)beschikbaarheid aan Russische zijde van andere types precisiemunitie alsook een gebrek aan bijbehorende doelbepalingsmiddelen. Dit suggereert dat Rusland moeite heeft met de manier waarop Oekraïne zijn artilleriemiddelen inzet en dat het gebruik van LM als een logisch alternatief wordt gezien om tegemoet te komen aan de uitdagingen die dergelijke doelen stellen aan traditionele artilleriemiddelen.

De kennis van het bezette terrein en de grotere steun van de pro-Russische bevolking spelen dan weer in het voordeel van Rusland. Ze dragen bij tot een betere *situational awareness* en *situational understanding*, wat het gevaar op misleiding verkleint.

De grootste vraagtekens voor het Russische leger blijven de synchronisatie van de inspanningen voor een groter defensief manoeuvre, de inzet van de luchtmacht in het kader van een lokaal luchtoverwicht, het leiderschap en het moreel. Zo worden de troepen aan de frontlijn onvoldoende geroeteerd en worden soldaten vaak onrespectvol behandeld. Het feit dat het tegenoffensief weinig voet aan wal krijgt en slechts kleine tactische successen behaalt zou daarentegen een ‘boost’ kunnen geven.

Welke lessen kan de Belgische Defensie hieruit trekken?

Traditionele defensieve en offensieve operaties zijn relevanter dan ooit. Als gevolg van de Russische invasie in Oekraïne werd dit al erkend in het STAR-plan: “Collectieve verdediging is veeleisender dan collectieve veiligheid en moet derhalve voorrang krijgen”. Dit dient zich te veruitwendigen in de uitrusting, de planning, de opleiding, de paraatstelling en de voorraden.

¹⁰ Voorheen was dit 30 minuten.

Net zoals Rusland hebben westerse legers zich georganiseerd in opdrachtgerichte interwapenstrijdgroepen en subgroepen. Het is essentieel dat België zich nu richt op de opwaardering van het brigadeniveau (*one up*), het laagste echelon waar het interwapengevecht van oudsher gevoerd wordt.

De afwezigheid van luchtoverwicht heeft impact op meerdere *joint functions*. Zo wint o.a. de *joint function* ‘indirecte vuren’ aan belang om het verschil op de grond te kunnen maken. De laatste decennia heeft de Belgische Defensie niet meer geopereerd zonder luchtoverwicht. Gelukkig maakte Defensie de keuze om opnieuw te investeren in een indirecte vuursteuncapaciteit. Het conflict toont aan dat er zeker niet hoeft bespaard te worden op het aantal artilleriestukken. Tussen 2014 en het begin van de invasie besliste Oekraïne om zijn aantal maar liefst te verdubbelen.

De evolutie van de operationele omgeving vereist verschillende (nieuwe) investeringen. Om te beginnen is een adequate luchtverdediging onontbeerlijk om het interwapengevecht in een omgeving zonder luchtoverwicht te kunnen voeren. De geplande draagbare C-UAS en VSHORAD-systemen maken er deel van uit, maar dekken onvoldoende de lading. Het is ook aan te raden om te investeren in de ontwikkeling, de verwerving en de integratie van LM. Deze technologie biedt een unieke mogelijkheid om de flexibiliteit en reactiesnelheid van de strijdkrachten te vergroten.

Vervolgens zijn onze Belgische geniecapaciteiten, voornamelijk inzake ontmijning, te beperkt voor het voeren van klassieke operaties.

Tot slot blijft elektronische oorlogsvoering een heikel punt, omdat de Belgische Defensie over zo goed als geen enkele capaciteit beschikt. Dit maakt ons bijna kansloos in een conflict zoals in Oekraïne. Voor dergelijke systemen rekenen op onze internationale partners is geen evident gegeven.

Tijdens dit conflict is ook duidelijk gebleken – en hiermee trappen we een open deur in – dat wapensystemen nutteloos zijn zonder de benodigde munitie. Een gebrek aan munitie op het slagveld heeft aanzienlijke gevolgen, zoals beperkte vuurkracht, verlies van het initiatief, een verhoogd risico voor personeel, beperkte flexibiliteit en een verminderde operationele inzetbaarheid. België zal dus ook fors moeten investeren in het opbouwen van zijn stocks van de zogenaamde *battle decisive munitions*.

Bij afwezigheid van luchtoverwicht en vijandelijke indirecte vuuraanvallen is het van essentieel belang om de troepen te spreiden op het strijdtoneel. Dit beperkt namelijk de impact van vijandelijk vuur, voorkomt kwetsbare concentraties en verhoogt de gehele operationele weerbaarheid en flexibiliteit. Zo blijft effectief handelen mogelijk, zelfs in een omgeving waar vijandelijk indirect vuur de bewegingen en posities van troepen beïnvloeden. Het SCORPION-programma kan dit mogelijk maken of zelfs versterken via een verhoogde interconnectiviteit en het zogenaamde ‘collaboratieve gevecht’. Naast spreiding zijn ook camouflage, dissimulatie en misleiding belangrijk.

Tot slot is er nood aan een (ver)sterk(t)e interoperabiliteit. Beschikken over een gedeelde SCORPION-doctrine is onvoldoende om effectief binnen een Franse of multinationale brigade of divisie te opereren. Het is raadzaam om jaarlijks meerdere bi- of internationale oefeningen te houden om de tactische interoperabiliteit te vergroten. De technische interoperabiliteit is hierbij een onmisbare vereiste. Op dit moment vormt die in geval van multinationale inzet echter nog steeds een heikel punt.

Trefwoorden: Defensief, Rusland, Oekraïne